

ЗАРАВНЕНИТЕ ПОВЪРХНИНИ КАТО МОРФОГЕНЕТИЧЕН ФАКТОР В РАЙОНА НА РЕКА ДРИПЛА

Д. Канев

Старите заравнени повърхнини заемат голям процент от релефа на България. Ето защо в геоморфоложките проучвания на тях се е отделяло значително място. При всички случаи тези повърхнини са оценявани по генезис, надморска височина и разпространение, но влиянието им за развитието на самия релеф и конкретно за развитието на релефа през кватернера е било слабо оценявано.

В настоящата статия се прави опит да се даде една количествена и качествена оценка на старите заравнени повърхнини и тяхното влияние за развитието на релефа в района на р. Дрипла, в Предбалкана.

През 1960 г. имах възможност да проведя геоморфоложки проучвания в антиклиналната долина на р. Дрипла. Тези проучвания продължих и през 1965 и 1966 г.

Река Дрипла е ляв приток на р. Осъм. Двете долини са взаимно перпендикулярни. Дрипла тече по паралела от запад на изток, а р. Осъм — по меридиана от юг на север. В района на Дрипла главната долина на р. Осъм с нейните притоци образува скаровидна речна мрежа, типична за юротипния релеф.

Долината на Дрипла е къса, около 14 км, с висок десен и нисък ляв склон. Десният склон е част от Ловчанската планина, а левият — от Ловчанските височини.

Ловчанската планина в района на Дрипла образува една планинска оградна стена, чието било е успоредно на проучваната долина. Проследено от запад на изток, това било се представя от една редица заоблени върхове с надморска височина около 800 м. Най-високата си точка то достига при вр. Пашаалан (875 м). На изток от Пашаалан и Караджова могила билото се понижава с 200 м, като образува плоско стъпало, на което едва забележимо се издига вр. Джупекая (602 м). Това плоско стъпало завършва отсечено от долината на р. Осъм. На изток от Осъм билото запазва хипсометричното си положение, най-първо плоско стъпало, а след него следват върхове с надморска височина около 800 м.

Ловчанските височини изграждат левия склон на долината на р. Дрипла, като образуват стъпаловидно разположени ридове. Близко до реката се издига една редица от височини и къси ридове, които приляват на долината, в нейните ниски части, асиметричен вид. От тази

редиа са височините Ортасар, Червещица и Вълчи дял. На север от нея следват малко по-високи върхове и заоблени била, които не образуват ясно очертана редица, с най-висок връх Плешивец (567 м). Северната част от водосбора на Дрипла се състои от една редица високи и плоски върхове, която от запад на изток се представя с рида Кайрака, Арабаш и най-високия от тях Гюнето (655 м). Тази редица завършва на изток към с. Соколово със стръмен откос. От този откос следва ниско и широко било, което се отсича от долината на р. Осъм. Източно от р. Осъм Ловчанските височини запазват приблизително същия хипсометричен характер, като в Присоето достигат 546 м.

В морфографския план на района ясно личат две хипсометрични нива, които в посока на паралела могат да се схванат като западно—високо, и източно — ниско. Двете нива са разделени от един стръмен откос, който се простира косо на меридиана и може да се проектира по линията Голямата мера — с. Соколово. Долината на р. Дрипла е наложена по паралела така, че разделя двете хипсометрични нива на две части. По този начин и в двата долинни склона са запазени западното високо и източното ниско хипсометрично ниво.

Стъпаловидният характер на релефа във водосбора на р. Дрипла безспорно отразява развитието на района в един продължителен интервал от време, през който се оформя днешната конфигурация на Ловчанската планина и Ловчанските височини. В сложния морфогенетичен комплекс за формирането на този район наред с екзогенните важно място са имали и геоструктурните особености на Предбалкана, които особености често пъти се приемат за решаващи в релефообразуването.

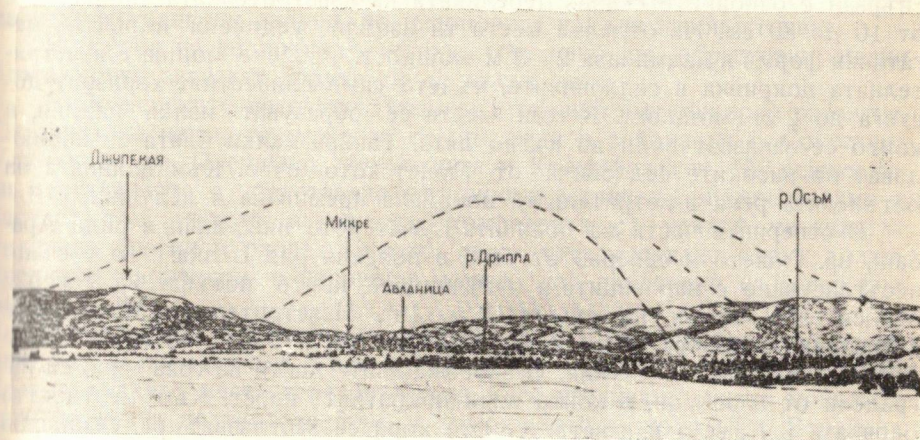
Геоструктурните особености на района можем да схванем по следния начин.

Водосборът на р. Дрипла е изграден от пясъчници, варовици, мергели и пясъчливо-глинести задруги с аптска възраст. Най-устойчиви на ерозията са варовиците, приемани за ургонски (Т. Николов и Хр. Хрисчев, 1965), които на места изграждат голите склонове и ридове.

Долнокредният комплекс изгражда в този район една малка и къса антиклинала, наречена микренска, оста на която съвпада с леглото на р. Дрипла и р. Българенска (Ек. Бончев, 1946) (фиг. 1).

Наклонът на кредните седименти се изменя от юг на север. По билото на Руен и Караджова могила, както и на Джупекаятой е 25—27°. На тези места пясъчниците потъват на юг и югозапад. В подножието на Ловчанската планина наклонът надминава 30°. В леглото на р. Дрипла и по нейния ляв бряг пластове са изправени. Едва в края на първата редица от ридове пластове вече потъват на север с наклон от 50°. В областта на Плешивец наклонът отново намалява до 20°, а пластове потъват на север. По този начин вътрешните части на антиклиналата имат неправилна абсидна форма. Те са леко полегли на север (фиг. 1), по тях е развито съвременното речно легло. По този начин долината на р. Дрипла се представя като типична антиклинална долина, която в юротипната структура на Предбалкана би следва-

ло да се развие като типичен комб, а долинните ридове типични куести. На пръв поглед както комбът, така и куестите имат формово потвърждение. Те могат да се приемат като субструктурни форми, възникнали при разрушаването на първичната структурна повърхнина, представена от микренския антиклинален рид от предплейстоценския юротип-

Фиг. 1. Антиклиналната долина на р. Дрипла (гледана от изток)

пен релеф. Обясняването на субструктурните форми в юротипния релеф чрез класическата схема, утвърдена в геоморфоложките изследвания за района на Дрипла, ще опрости твърде много сложния процес, създавал субструктурните форми в тази долина, тъй като ще елиминира влиянието на заравнените повърхнини.

Съмнения върху утвърдената в геоморфологията представа за протичане на процесите в юротипния релеф е изказал проф. Ж. Радев в 1925 г., когато е разглеждал въпроса за образуването на Търновския пролом. Той приема, че долината на Янтра се е наложила в релефа чрез една заравнена повърхнина, чиито същност и характер той не определя, но е категоричен, че тази повърхнина не е първична юротипна, а стара, образувана от външните сили.

В проучвания район на Дрипла личат две заравнени повърхнини, които се представят в релефа като самостоятелни хипсометрични нива. Тези нива наричаме с имената на местностите, в които те са най-добре запазени — Гюнетско ниво и Плешивско ниво.

Гюнетско денудационно ниво. В южната оградна част на долината по цялото било са запазени остатъци от една стара заравнена повърхнина, която се наблюдава при вр. Руен, Караджова могила, Голям Пашаалан и източно от него. Навсякъде това ниво е изрязано върху пясъчници, редуващи се с мергели. То лежи средно на 770 м

над морето, несъгласувано с пластове, които потъват на юг и югозапад. По тези места е развита изветрителна покривка, представена предимно с елувиални материали.

Елувият по Гюнетското ниво може да се схване в два хоризонта. Единият, непосредствено свързан с почвата, е съставен от фини глинести частици, а долният, в който преобладават скалните частици, е свързан с основните скали. Дебелината на изветрителната покривка е от 10 до 80 см. На отделни места тя изпълва уединени първични негативни форми и надминава 2—3 м мощност. Особено мощна е изветрителната покривка в седловините, където само глинестият хоризонт достига до 2 м мощност. В тези места се образуват малки падини, в които се запазват води до късно лято. Такива малки блата се наблюдават по високите седловини от Гюнетското ниво. Към долината на Батънската река изветрителната покривка преминава в делувий.

В северните части на долината Гюнетското ниво личи в рида Арабаш, вр. Гюнето и северно от него в полския рид Белка. То е също несъгласувано с варовиците и пясъчниците, които потъват на север с относително малък наклон от 12—18°. Изветрителната покривка е с различна мощност. Тук се срещат по-често първично негативните форми, изпълнени с елувий. Северозападните части на това ниво са изградени от варовици, в които личи покритият карст. Към местността Бараката и Кръста в изветрителната кора се забелязват редувания на по-фин и по-едър елувий.

Дебелата изветрителна кора, покриваща една неравна първична повърхнина, която лежи несъгласувано върху аптския комплекс, убедително показва, че това е остатък от една стара заравнена повърхнина, която е била наклонена на север. Тази повърхнина е най-старата заравненост в релефа на района. Тя сече антиклиналната структура, чийто срез е наведен на север и сключва ъгъл спрямо истинския хоризонт. Характерът на тази заравнена повърхнина и нейната изветрителна кора ни дават основание да я приемем за денудационна повърхнина, от която започва формирането на съвременния релеф. Ж. Гълъбов и др. (1964) я определят като сарматско-понтийска.

Плешивско ерозионно ниво. Източно от линията Голямата мера — село Соколово се простират части от едно второ, по-ниско ниво. В района на Джупекая това ниво обхваща обширна площ, известна под името Голямата мера, леко наклонена на юг към с. Лешница. Южните части на тази повърхнина са разрушени от ерозията. В своя първичен вид повърхнината е запазена само по билото на Джупекая, където има форма на дъга, леко изпъкнала на север-североизток. Повърхнината тук сече пясъчниците и мергелите на апта и е покрита с дебела изветрителна маса, която на места достига 3 м мощност. По билото на Джупекая изветрителната покривка се представя от дебел елувий, състоящ се предимно от глинести частици. Едрият хоризонт на елувия е много тънък и на места финият хоризонт направо лежи върху основната скала. Към долината на Лешницката река изветрител-

ната покривка преминава в делувий. В района на „Зеленото“ в делувиално-пролувиална маса се откриват силно изветрели валуни от гранит (гранитът личи само във вътрешността на валуната). Освен това срещат се и дребни, колкото бобови зърна кварцови чакъли. Както кварцовите, така и гранитните валуни участвуват в делувиалната маса като вторично пренесени от делувиалния смив материали. Те не са отложени от постоянно течаща вода. В елувия по Джупекая не ми се удаде да открия гранитни валуни, но кварцовите чакъли изобилствуват.

В района на седловините върху това ниво са образувани малки блата, които запазват водите си до късно лято.

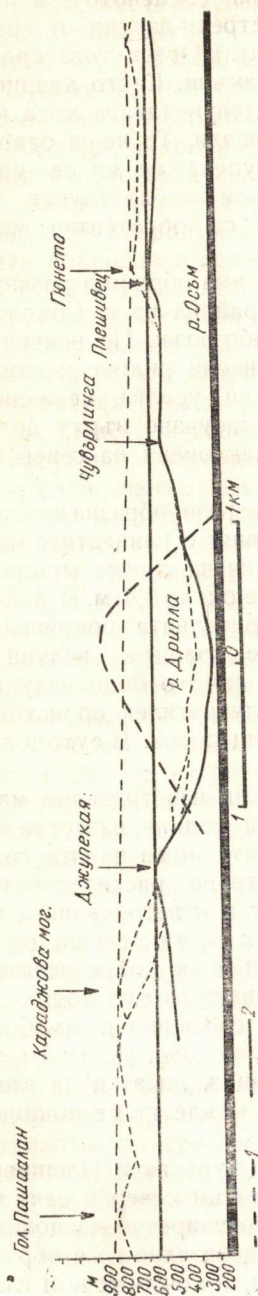
В Ловчанските височини Плешивското ниво има обширно развитие. От запад на изток то може да се проследи в района на с. Соколово, Улманово, вр. Плешивец, Чувърлинг и Коджабозалък. По всички тези места нивото е представено от широки заравнени ридове и само в част от тях, където варовитата компонента се усилва, се издигат уединени плоски върхове. Нивото лежи несъгласувано върху долнокредните пясъчници и варовици, които са наклонени на север под ъгъл 18—20°.

Изветрителната покривка на това ниво е твърде разнообразна както по цвят, така и по мощност. В нея преобладава елувият с глинестите маси. Към по-ниските места изветрителната маса увеличава своята мощност, като на места достига до 5—6 м, а по-билото е около 0,5 м. В района на суходолията източно от Улманово в изветрителната покривка се откриват много представители на изветрелите гранитни валуни и кварцовите чакъли. Източно от с. Соколово по самото било валуните се показват на самата повърхност. Те имат флувиатилен произход и са косо наслоени от някой стар постоянно течащ поток. В суходолията са вторично отложени в делувиалните маси.

Междубилните понижения, изпълнени с дебели изветрителни маси, предимно глинести, образуват широки безруслови долини, известни под името „дели“. Изветрителната маса запазва влагата през цялата година и създава благоприятни условия за развитието на растителността.

В района на Плешивец и Чувърлинг личат в изветрителната маса различни оцветени хоризонти. Горните хоризонти имат по-свежи цветове, а долните — ръждивокафяви. Гранитните валуни са по-добре запазени в горните хоризонти. Изветрителната маса по това ниво е по-подвижна, отколкото на Гюнетското. Наблюдават се малки свлачища с дълбочина до 6 м. Такова е свлачището източно от с. Соколово. Части от това ниво, засегнати от ерозията и младата денудация, личат и на запад от линията Голямата мера — с. Соколово. Навсякъде те се покриват с изветрителна маса.

Описаното ниво, най-добре запазено по вр. Джупекая и Плешивец, наричаме Плешивско ниво. То е слабо наклонено към север и сече несъгласувано аптските седименти. Нивото е развито напречно на долината на р. Дрипла средно на 580 м над морето. Следователно то е образувано от води, които са текли на север в посока, в която тече и главната река Осъм.

Фиг. 2. Напречен профил на долината на р. Дрипла
1—Голетско денудационно ниво; 2—Плешивско ерозионно ниво

Един внимателен анализ на фиг. 2 ни показва, че в напречния профил на долината на р. Дрипла описаното Плешивско ниво е наведено в съседство с реката и неговата повърхност е вторично наклонена от съвременния смив към р. Дрипла. Наличието на гранитни валуни в изветрителната кора на Плешивското ниво и на валуни от флувиатилна дейност по билото на същото ниво, където повърхнината е първична, ни дава основание да приемем, че Плешивското ниво е ерзионно ниво, остатък от предплейстоценска долина, а по време може да се отнесе към леванта.

В долината на р. Дрипла и по двата склона личат няколко терасни площадки. Най-високото терасно ниво е запазено по двата склона на долината. По-добре е представено по левия (северния) склон, където образува една издържана редица от терасни площадки и се издига на 100—120 м над нивото на р. Дрипла. Проследено от р. Осъм към с. Микре, то личи по склона над абланишките лозя, над кокошарника, северно от стопанския двор, по склона на Ортасар и Вълчи дял и изчезва в околностите на с. Голец. По целия ляв склон терасното ниво е покрито от тънка изветрителна маса и дребни валуни от варовици и пясъчници. Трудно е да се определи дали валуните са речни, или са получени по пътя на изветряването на скалните късове. В Ортасар наред с валуните в изветрителната покривка се откриват кварцови чакъли на големина, колкото бобови зърна.

По десния склон на Дрипла това терасно ниво е покрито на много места с дебел делувий. Едва югоизточно от с. Голец то личи в релефа, но най-добре е развито между Пазардере и с. Абланица, където ясно се откроява в местността и е покрито с тънка изветрителна маса.

Шестдесетметровото терасно ниво е развито само по десния склон на долината. Добре е запазено около Пазардере и с. Абланица. На всички места то е покрито с делувийни маси.

Тридесетметровото терасно ниво се представя с малки терасни площадки, които най-добре личат по десния склон на долината около Пазардере и с. Абланица. Терасният откос на това ниво почти отсъства поради съвременното придвижване на делувия.

Терасното ниво на 18—20 м личи ниско в долината и по двата склона — от с. Абланица до с. Голец. То е изградено от алувиални материали, предимно глинести, които се припокриват от пролувиални наслаги.

Съвременното долинно дъно е представено с една заливна тераса, която има по-значителна ширина около Пазардере и най-малко около с. Абланица. Тя е свързана с терасата на р. Осъм.

Съвременният алувий на Дрипла е представен от глинести частици и дребни пясъчникови и варовикови чакъли. На места се откриват и по-големи лещи от пясъци, които до голяма степен са примесени с глина. Такива пясъчни лещи личат около Пазардере и с. Абланица.

Мощността на алувия е твърде различна. Около Голец и Пазардере алувият не надминава 2 м. Към с. Абланица алувиалната покривка се смесва с алувия на р. Осъм и надминава 5 м. Границата между алувия на Дрипла и Осъм няма видимо изражение. Алувият на Осъм се състои също от редувания на глинести и валунни слоеве. Валуните на Осъм са огромни — често пъти с диаметър до 20—30 см, но в района на смесването на двете тераси (тази на Дрипла и Осъм) рязка граница между тях не личи. Изобщо в долинното разширение на Осъм между с. Абланица и с. Българене преобладава алувият на Осъм. Този на Дрипла няма самостоятелно проявление.

По десния склон на долината и особено по вододела между р. Дрипла и Лага широко разпространение имат делувийно-пролувиалните наслаги, които образуват един огромен шлейф, раздран на много места от съвременните ровини. Най-голяма мощност този шлейф има по ниската вододелна седловина между Дрипла и Лага, където достига до 15—18 м.

Характерна особеност на делувийно-пролувиалния шлейф е неговата слоистост. В съвременните ровини личат редувания на груби и фини хоризонти. Грубите хоризонти се състоят от скални частици и пясъчникови късове, заоблени от изветряването и денудацията. Фините хоризонти са предимно глинести. В тях не се наблюдава слоистост, а компактна, типична за делувия. По десния склон на долината могат да се наброят 2 или 3 глинести хоризонта, разделени от мощни до 2 м груби скални хоризонти. Мощността на глинестите и грубите скални хоризонти се изменя твърде бързо от изток на запад. Между селата Абланица и Пазардере на отстояние 1 км мощността на тези хоризонти варира от 60 см до 2 м. Поради това не ми се

удаде възможност да наблюдавам някаква закономерност в промяната на тези хоризонти.

В западните част на делувиалния шлейф и особено в района на вододелната седловина глинестият делувий увеличава значително своя процент и редуването на грубия скален хоризонт с глинестия изчезва. Скалните частици и по-едри чакъли се намират разпръснати в делувиалната маса.

По левия склон делувиално-пролувиалният шлейф заема по-ограничено пространство. По-широко разпространение има в района на с. Голец. В левия склон делувият е по-фин, а скалните частици са по-ситнозърнести. В него редуванията на груби и фини хоризонти са съвсем слабо изразени.

Отлагането на делувиално-пролувиалния шлейф, както и редуването на фини и груби хоризонти, отразява силата на плоскостния смив през плейстоцена и холоцена. Характерна особеност в делувиално-пролувиалното натрупване в долината на Дрипла представлява мощният делувиално-пролувиален шлейф на вододелната седловина между Дрипла и Лага. Ако се елиминира делувиалната покривка на вододела, основната скала ще превишава устието на Дрипла само с 35 м. Тъй като изветрителната маса в този район няма елувиален, а делувиален произход, следва, че делувият се е натрупал върху основната скала на седловината, която превишава устието на реката с 35 м. Ако изключим от устието 5-метровата алувиална основа, споменатата основна скала на вододелната седловина ще се окаже на 40 м над местния ерозионен базис — скалното легло на р. Осъм. Този факт безспорно трябва да се отчита при обясняването на плейстоценската еволюция на долината на р. Дрипла.

Развитие на долината на река Дрипла

В развитието на долината на река Дрипла личат четири етапа, които са оставили и типичните за тях земни форми. Най-старият етап е гюнетският, следван от плешивския, дрипленския и съвременния етап.

Гюнетски етап. От приложената геоморфоложка карта (вж. фиг. 3) и описаните форми се вижда, че остатъците от най-старата заравнена повърхнина можем да отнесем към сарматско-понтийската повърхнина, развита в Предбалкана и представена във водосбора на р. Дрипла като Гюнетско денудационно ниво. Ако за случая приемем Пашаалан и Гюнето за остатъци от първичната повърхнина на сарматско-понтийската заравненост, получава се един наклон на тази повърхнина от 3,2‰ м (фиг. 2). Гюнетското денудационно ниво е наклонено на север и, както вече изтъкнахме, лежи несъгласувано със структурните особености на аптските седименти. От фиг. 2 се вижда, че то сече Микренската антиклинала и през Гюнетския етап е пресякло и денудирало свода на антиклиналния рид, включително и устойчи-

вите на ерозията ургонски варовици. Ако в случая приемем за основа пликативната повърхнина на ургонските варовици, се вижда, че през Гюнетския етап сводът на антиклиналата под варовития пласт е денудиран с около 120 м. По същото време по-стръмното северно бедро на антиклиналата, представено в границите на устойчивите ургонски варовици, не е отпрепарирано в релефа. Съвременният рид, изграден от ургонски варовици, е нисък. Той е по-нисък и от Плешивското ерозионно ниво. Логично е да приемем, че в този първи етап в развитието на долината самата долина не е съществувала. На нейно място се е простирала наклонена на север заравнена повърхнина. Водният отток е на север. Субструктурното развитие на долината не е започнало. Следи от развитието на комб по антиклиналата няма, тъй като не съществува и антиклиналния рид, типичен за юротиопния релеф. Този рид е унищожен от сарматско-понтийската денудация през гюнетския етап в развитие на долината (фиг. 2).

Плешивски етап. Плешивското ерозионно ниво заема източната част на долината, като в Ловчанските височини то е широко повече от 10 км, а в района на Ловчанската планина — около 3 км. Това ниво е развито от двете страни на р. Осъм, като източно от нея достига до линията Орлова глава — с. Дъбрава, и се отделя от Гюнетското ниво също със стръмен откос. В границите на проучваната област Плешивското ниво има триъгълна форма. Ако се приемат за остатъци от първичната повърхнина Джупекая и Плешивец, се вижда, че Плешивското ерозионно ниво е наклонено на север под ъгъл 0,8‰. Този наклон е много по-малък от наклона на Гюнетското денудационно ниво. Ако се сравни наклонът на Плешивското ерозионно ниво със съвременния наклон на р. Осъм в границите на проучваната област 0,8‰, се вижда, че двата наклона са еднакви.

Следователно формирането на Плешивското ерозионно ниво отговаря на един ерозионен етап в развитието на областта. Етап, при който протичащата вода в северна посока се всича дълбоко в Гюнетската денудационна повърхнина, създава обширно долинно разширение, което в границите на Дрипла се вдава заливовидно в направление на съвременната долина на р. Осъм. Беше вече отбелязано, че и Плешивското ерозионно ниво лежи дискордантно върху аптските седименти, а водният отток е на север. От фиг. 2 личи, че през плешивския етап ургонският варовик се разрушава с още 200 м, без да остават от него доминиращи височини. Това може да се обясни и с насрещния воден отток, който създава ерозионната повърхнина и я наклонява в направление на своето течение.

От фиг. 2 се вижда, че през плешивския етап от развитието на областта долината на р. Дрипла се разделя на две части. Източната част има отток на север по Плешивското ерозионно ниво, а западната част, старата сарматско-понтийска заравненост, се разделя на две паралелни части, като по оста на антиклиналата започва всичането на един лъв приток на тогавашната главна река. Започва оформянето на

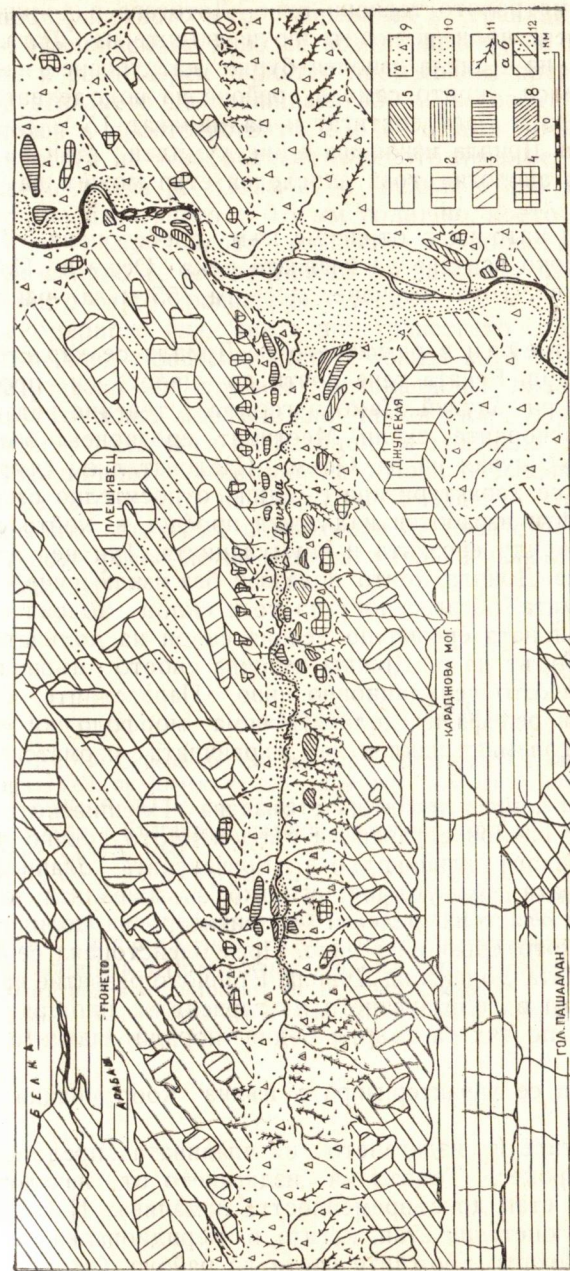
долината на р. Дрипла от запад на изток, т. е. от изворите към устието на реката, а не срещу изворите по регресивен начин. Не е трудно да се види, че тази инверсия на долинообразуващия процес се обуславя от съществуването на Плешивското ерозионно ниво. През време на плешивския ерозионен етап върховете Голям Пашаалан, Караджова могила, Руен, Гюнето и ридът Арабаш стърчат над Плешивската ерозионна повърхнина като куести.

В края на плешивския ерозионен етап водното тяло, протичащо по Плешивското ниво, се разделя на няколко ръкава. Един от тях минава по линията Голямата мера — с. Соколово, а другият започва да се всича по сегашната долина на Осъм. В района на с. Соколово, както вече споменахме, се намират гранитни валуни от стара флувиатилна дейност, а ниският релеф само допълва картината за палеорелефа на това ерозионно ниво в края на Плешивския етап, който ние отнасяме към леванта.

Дрипленски етап. През плейстоцена във връзка с по-голямата ерозионна способност на водния отток, издигането на местността и ниския ерозионен базис, главната река започва да се всича в Плешивското ерозионно ниво. Така започва формирането на съвременните долини на р. Осъм и р. Дрипла. От етапното изменение на морфогенетичния фактор се образуват описаните терасни нива по двата склона на долината на р. Дрипла.

Както отбелязахме, поради структурните и петрографските особености на долнокредните седименти описаните терасни нива не могат да се приемат за структурни нива. Трябва да отбележим, че споменатите нива са развити по двата бряга на една и съща относителна височина, но в различно устойчиви на денудацията скали. Такъв е случаят с най-високото терасно ниво от 100—120 м. Тези нива са координирани с терасните нива в долината на р. Осъм и безспорно представляват етапи на равновесие между структурните и екзодинамичните фактори—етапи, при които са оформени старите долинни дъна на р. Дрипла. Липсата на 60-метровото ниво по левия бряг на р. Дрипла може да се обясни по няколко начина. Първо, по левия бряг ургонските здрави варовици са изправени. Поради това малките по площ остатъци от старите долинни дъна са били разрушени. Второ, поради по-силното издигане на десния склон р. Дрипла се е плъзгала на север и е подкопавала левия склон, като е унищожила 60-метровото ниво. Решаващият от двата описани възможни процеса засега е невъзможно да се определи, тъй като по левия склон малките терасни площадки от това ниво са разрушени или фосилизирани от делувиалната покривка.

През този трети етап в развитието долината напредва на изток до р. Осъм. Дрипла се вкопава по оста на антиклиналата и оформя своята съвременна долина. Един важен факт е отделянето на р. Лага от Дрипла. Както отбелязахме, основната повърхнина на вододелната седловина превишава местния ерозионен базис с 35 м. Това ни да-

Фиг. 3. Геоморфоложка карта на долината на р. Дрипла

1—палеогенско денудационно ниво; 2—плешивско ерозионно ниво; 3—склонови стъпала; 4—най-високото терасно ниво; 5—петдесетметровото терасно ниво; 6—тридесетметровото терасно ниво; 7—двадесетметровото терасно ниво; 8—десетметрово терасно ниво; 9—делувиално-проделувиален шлейф; 10—съвременен алувиален долино дъно; 11—ровини; 12а—склонове; 12б—дъно

ва основание да приемем, че р. Дрипла се отделя от Лага след образуването на тридесетметровото терасно ниво. Дотогава в долината на Дрипла протичат повече води, включително и водите на Лага. След този етап в долината на Дрипла започва бурно натрупване на делувиялно-пролувиални маси, които само в района на вододелната седловина между Дрипла и Лага достигат и надминават 15 м. Безспорно е, че районът на Дрипла изживява един хумиден етап на ускорен склонов смив. По аналогия този последен етап можем да отнесем към вюрма.

Дрипленския етап като цяло отнасяме към плейстоцена. Той се характеризира с дълбоко всичане на главната река Осъм в П्लешивското ерозионно ниво. Това всичане достига 355 м за района на Дрипла.

Съвременният етап в развитието на Дрипла се характеризира с един по-сух период. Реката тече почти по цялото си протежение върху собствения си алувий. Само в горното течение над с. Голец тя се всича в основните скали. Местният ерозионен базис на р. Дрипла лежи върху алувия на р. Осъм. Следователно съвременният етап на Дрипла се характеризира с един относително стабилен ерозионен базис, с почти изработен надлъжен профил, в който се наблюдава равновесие между ерозията и акумулацията. Тук не отнасяме десните притоци на Дрипла, които показват без изключение съвременни всичания. Голямата обезлесеност на този склон подсилва ерозионния ефект от ровинната ерозия по десния склон на долината.

Изводи. Водосборът на р. Дрипла започва своето първоначално развитие от Гюнетското денудационно ниво. Паралелните структури не се отразяват в релефа и долината няма морфоложки ефект. За това допринася и големият наклон на първичната сарматско-понтийска повърхнина.

В края на плиоцена, през леванта, се създава П्लешивското ерозионно ниво. Неговият наклон е равен на съвременното речно легло. Ерозионното ниво се вдава заливовидно в Ловчанската планина. Западната част на долината образува широк комб, а линейните структури се налагат в тази част на релефа. Развитието на долината се определя от П्लешивското ерозионно ниво. През плейстоцена се оформя напълно съвременната долина на Дрипла. Етапното развитие на морфогенезата се отразява в образуването на терасните площадки, но алувиалните феномени по тях са твърде бедни поради малката дължина на р. Дрипла.

Съвременният етап се характеризира с пълна координация между Дрипла и Осъм.

Всичането на реките и издигането на планината представлява етапно развиващ се процес. Темпът на издигането от началото на плешивския ерозионен етап до съвременността намалява. Най-ускорено е издигането през гюнетския етап, когато в меридионална посока то бележи големи стойности в южните части на района. От началото

на плешивския етап до дрипленския етап това издигане се стабилизира в пространството и се изравнява в границите на водосбора на Дрипла. П्लешивското ниво се всича равномерно в Гюнетското. Този стабилен и равномерен характер продължава през целия плейстоцен и макар всичането да превишава 350 м, неговият равномерен характер е безспорен в пространството. Що се отнася до всичането във времето, етапността на това всичане вече отбелязахме. Ако се приеме, че през плейстоцена р. Осъм се е всякла с 355 м, средногодишната стойност на издигането е 0,5 мм годишно, което представлява една четвърт от съвременното издигане на областта (Д. Канев и др., 1966). Безспорно е, че издигането на района и всичането на долината във времето са се проявявали етапно.

Равномерното издигане в пространството подсказва, че районът на Дрипла след гюнетския етап се понася като едно единно тяло. Паралелните разседи или другите дислокационни линии в този район нямат самостоятелно морфоложко проявление. Предбалканът реагира като единно тяло през плейстоцена и холоцена.

Пулсационното издигане на района обуславя етапното развитие на релефа, в резултат на което се създават заравнени повърхнини. Възникналите заравнени повърхнини от своя страна влияят върху понататъшното развитие на релефа, като се явяват важен морфогенетичен фактор.

ЛИТЕРАТУРА

- Бончев, Ек. — Основи на тектониката на България. Основи на Геологията на България, Год. на Дирек. за геол. и минни проучвания, отдел А, т. 4, София, 1946.
- Гълъбов, Ж., К. Мишев, Д. Канев — Млади и съвременни движения на земната кора в България и тяхното проучване. Проблеми на географията в НР България, София, 1964.
- Канев, Д., Ст. Димитров, М. Младеновски — Современные вертикальные движения земной коры в районе Старой планины. Второй симпозиум Карпато-Балканской геоморфологической комиссии, София, 1966 (под печат).
- Николов, Т. и Хр. Хрисчев — Основи на стратиграфията и литологията на долната креда в Предбалкана. Трудове върху геологията на България, серия Стратиграфия и тектоника, кн. 6, 1965, София.
- Радев, Ж. — Търновският пролом и долината на р. Янтра, Сб. в чест на Васил Н. Златарски, София, 1925.

LES SURFACES D'APLANISSEMENT EN TANT QUE FACTEUR
MORPHOGENETIQUE DANS LA REGION DE LA RIVIERE
DE DRIPLA

D. Kanev

Résumé

La rivière de Dripla est l'affluent gauche de la rivière d'Ossam au Prébalkan. La vallée de la rivière de Dripla est creusée dans l'axe de l'anticlinale de Mikrène. Cette région du Prébalkan a une structure et un relief typiques du Jura.

Dans la région de la rivière de Dripla on constate les traces conservées des deux surfaces d'aplanissement dont la plus élevée est une surface de dénudation, on l'a nommée le niveau de dénudation de Gunetz. Ce niveau date de l'ère sarmate-pontien. Le niveau de dénudation de Gunetz est incliné vers le Nord. Il coupe la voûte de l'anticlinale. Les structures parallèles de l'étape de dénudation de Gunetz n'ont pas eu une manifestation morphologique.

Sous le niveau de dénudation de Gunetz à l'époque du levantien a été formé le niveau d'érosion de Pléchine qui est incliné vers le Nord. Il s'est développé dans la partie orientale de la vallée de Dripla.

Au cours de l'étape d'érosion de Pléchine se sont formées les parties occidentales de la vallée et son développement continue d'Ouest à l'Est en aval de la rivière. Le dit développement inverse est conditionné par la présence du niveau d'érosion de Pléchine. L'étape du développement de Dripla est caractérisée par une équilibration multiple du complexe morphologique, et conséquemment par l'apparition des niveaux de terrasses. Cette étape comprend tout le pléistocène.

L'étape contemporaine du développement de la vallée est caractérisée par une base érosive résistante ainsi que par un profil longitudinal formé.

Le soulèvement de la région étudiée dans l'espace est uniforme et s'est fait par étapes dans le temps. La région de la rivière Dripla se tient comme un seul bloc, où les failles subparallèles et autres lignes de rupture survenues durant le quaternaire n'ont point une manifestation individuelle.